

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1196680/9

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב מיכאל עמוס

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רפי כריסטוף)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אורית דרור הראל ועו"ד אברהם אינדורסקי)

הנדון: זכויות בני זוג, איש בנכסי חברו, על פי ההלכה ועל פי החוק – שעבוד וזכות לאיזון ולא עלות; תוקף החוק, הלכתית, כמנהג; השיקולים לקביעת דרך האיזון

פסק דין

א. לפני בית הדין ערעורה של המערערת על החלטת בית הדין, החלטה המאשרת את ההסכם למכירת מניות [ה'] בע"מ, ו[ק'] בע"מ, מניות המוחזקות ע"י [א'] בע"מ, חברה הנמצאת בבעלותו של המשיב [פלוני], ולהעביר את התמורה, המובטחת והמותנית, לחשבון נאמנות שנפתח על ידי רו"ח רוזנבלום עבור [א'] בע"מ.

[ה'] בע"מ, ו[ק'] בע"מ הן חברות חיתום שבהן יש למשיב מניות וזכויות הצבעה כעובד, עם שותפים אחרים, המשיב מחזיק בזכויות אלו באמצעות חברת [א']. הנ"ל החל לעבוד כשכיר בחברת [ל'], וכדי למנוע ניגוד עניינים התחייב בחוזה ההתקשרות למכור את המניות בחברות [ה'] ו[ק'] המוחזקות על ידי החברה שבבעלותו. המשיב הציג מסמכים המורים שאי-מכירת המניות מהווה הפרה יסודית של חוזה העסקתו ומשכך הוא חייב למכור מניות אלו.

המערערת בערעורה ביקשה למנוע את מכירת המניות הנ"ל ולחילופין לקבל את מחצית המניות של [א'] ובמסגרתן לקבל בעין את מחצית מניות [ה'] בע"מ, ו[ק'] בע"מ הנמצאות בבעלות חברת [א'] השייכת למשיב. לטענתה יש לערוך איזון משאבים בעין ולחילופין לדחותו (ואת המכירה) עד שיתקיים איזון משאבים בכל רכוש הצדדים.

ימים מספר לפני הדיון שנערך בערעור הגישה המערערת מסמכים שלטענתה מורים שלא ניתן למומחה מטעמה לבדוק את המסמכים הנמצאים ברשות רו"ח שמואל רוזנבלום, למרות הוראת בית הדין לאפשר למומחים מטעמה לבדוק ולעקוב אם הקביעות ביחס לשווי החברה והמניות מהימנות. לטענתה למרות הוראת בית הדין לא ניתנה למומחים שמטעמה האפשרות לעיין במסמכים כדבעי, מחמת חיסיון. עוד הועלו טענות שהמשיב מוכר את חלקו לחברו, ויש חשש ששניהם מערימים להברית חלקה של המערערת.

בית הדין הבהיר בעת הדיון שמכיוון שהמסמכים והטענות הוצגו בערכאה קמא אחרי מתן ההחלטה המערערת ומכיוון שערכאה קמא נתנה את ההחלטה העקרונית לאפשר לנציגי המערערת לבדוק המסמכים והנתונים, על הצדדים להגיש את תעצומותיהם לפני ערכאה קמא.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית דינו סמוך ובטוח שערכאה קמא תאשר המעקב אחרי המסמכים באופן שזכויותיה של המערערת לא תיפגענה. לפיכך החלטתנו לא תתייחס למה שנאמר בדיון בנושא זה.

לדברי המערערת חוק יחסי ממון מקנה לה זכויות ואף בעלות במחצית הנכסים שצבר המשיב, משכך יש לה זכויות בחברת [א'] ובנכסים שבבעלות חברה זו. המערערת רוצה להסתמך על לשון כמה החלטות שבהן כתב בית הדין שהיא שותפה לכאורה במחצית נכסי בני הזוג. עוד השיגה על אמירות בית הדין קמא בהחלטתו שבית הדין מניח שהיא תעדיף לקבל נדל"ן וכן שאם מחצית ממניות [ה'] ו[ק'] יהיו מוחזקות בידיה לא ימצא קונה למניות החברה. לדבריה בית הדין אינו יכול לקבוע בעבורה מה היא טובתה.

לדברי המשיב יש לו חברה [א'], שבבעלותו 100% ממניותיה, חברה זו מחזיקה בכלל שאר החזקותיה במניות [ה'] ו[ק'] הבעלות על המניות אינה שלו אלא של החברה השייכת לו, והמערערת אינה מבקשת 50% מהחברה, אלא 50% מחלק מהחזקותיה, החזקות שלא שייכות לו. אך עיקר הטיעון הוא שהחברה ([א']) לא שייכת למערערת כלל, אלא לו, וחוק איזון משאבים לא מקנה לאישה זכויות בגוף הנכסים של הבעל.

ב. אחרי העיון בית הדין קובע שאין בסיס כלשהו לערעור שלפנינו וכפי שהבהרנו בעת הדיון.

על פי דין תורה מה שצובר כל אחד מבני הזוג שייך לו. לפיכך כל מה שצבר הבעל בין לפני הנישואין ובין לאחריהם שייך לו, ולו בלבד. אומנם הבעל חייב לזון ולפרנס את אשתו כל עוד הם נשואים וכן חייב בתשלום כתובתה עם הגירושין, אך חיובים אלו לא מקנים לאישה זכויות בעלות בנכסי הבעל, אלא לכל היותר שעבוד לגביית חובותיו כלפיה. והוא הדין איפכא, נכסים שהיו לאישה לפני הנישואין או נכסים שהיא מקבלת בירושה או במתנה אחרי הנישואין שייכים לה, אלא שלבעל זכות לפירותיהם, מפני שהם כ'נכסי מלוג', וזכויותיו הם בפירות ולא בגוף הנכס הנשאר שייך לאישה גם בעת הנישואין, וודאי שמשנתגרשה אין לו זכות בפירות. והנה גם הזכות בפירות נכסי מלוג אינם מהתורה אלא מתקנת רבנן שתיקנו לו 'תחת פרקונה', ואף שדרך האישה לתת פירות נכסי מלוג לבעל [גם לולי התקנה] – אין זה מעיקר הדין אלא מחמת המנהג, ועיין בתוספות (גיטין מז, ב ד"ה לביתך) ובשאר ראשונים (שם).

ויש להוסיף שאף מעשה ידי האישה, מה שמרוויחה מעבודתה, אינו שייך לבעל, אלא שתקנו 'מעשה ידיה תחת מזונותיה', והיינו כשהבעל זן אותה, אך אישה יכולה לומר "איני ניזונת ואיני עושה". ואף לעניין מעשה ידיה, נחלקו בש"ס מה יהיה דין מעשה ידיה ב'העדפה על ידי הדחק', ואשה העובדת מחוץ לביתה מלבד היותה עקרת בית יכולה לטעון ולהחזיק במשכורתה בטענה דהוה העדפה על ידי הדחק, ואין כאן מקום להאריך, אך אף אם לא נימא הכי על כל פנים מעיקר הדין לא הווי לבעל, ולא הווי ממונו אלא אם כן זן אותה ותחת מזונותיה.

אומנם יש לומר דכל הנישא בישראל נישא על דעת המנהג, והמנהג הרווח הוא ש'שולטים בנכסיהם שווה בשווה' ככתוב בשטר התנאים שנהגו בני אשכנז, ויש לעיין אם הדבר מקנה בעלות וכעין שכתבו התוספות (בגיטין) שהזכרנו, ואולי מכאן יש גם מקום ומקור למה שנקרא בעבר 'הלכת השיתוף', ואין כאן מקום להאריך.

והנה כמו כן המנהג ברוב ככל הזוגות הנישאים הוא כפי חוק יחסי ממון, וכל הנישא על דעת המנהג נישא, וכבר הארכנו בכמה מקומות שחובת רושם הנישואין להודיע לבני הזוג בעת נישואיהם שאם לא יערכו הסכם ממון ביניהם יראום כמסכימים שהמשטר הרכושי שביניהם יהיה כפי חוק יחסי ממון. ולצערנו, רושמי הנישואין לא ממלאים חובתם בזה, ואם היו מקיימים חובתם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובני הזוג לא עשו דבר – הרי הם יודעים שנישאים על דעת המנהג, ובמי שלבו נוקפו (ואין אני מאלה שליכם נוקפם) יכול לערוך הסכם ממון הלכתי לגבי המשטר הרכושי שיחפוץ.

עם זאת למעשה בני זוג שנישאים נישאים על דעת המנהג והחוק, שיש בין בני הזוג שותפות רעיונית. ואף שפרטי הדברים ודאי אין ידועים לבני הזוג אך זוהי מחשבתם:

הקביעה כי הצדדים נישאו על דעת המנהג המקובל, מלכתחילה, אינה בנויה על ההנחה שכל פרטי המנהג ידועים להם אלא על שסתם אדם החי בתוך חברה מסוימת, שלא התנה אחרת – כוונתו בכלל ענייניו הממוניים שזכויותיו וחובותיו יהיו כנהוג וכמקובל בחברה. דרכו של אדם לרצות להיות 'כמו כולם' "בתוך עמי אנכי יושבת", אם מתוך ההנחה שבדרך כלל 'חכמת ההמון' משתקפת בנוהג ומבטאת את הדרך הטובה והתועלתית ביותר – ואף שייכתנו חריגים שלהם אין זו הדרך הטובה, כל עוד לא נודע לאדם שהוא מכללם של אלה יעדיף הוא לנהוג כמו כולם – ואם מתוך שהוא מניח כי אם יבקש להחריג את עצמו מהנהגה המקובל, בהנחה שהדבר יטיב עימו, סביר להניח שהצד השני לעסקה (בעניינינו לנישואין) יתנגד לכך.

איידיעת הפרטים אינה חיסרון, שכן הרוצה לברר מה נהוג ומקובל ולהכריע על פי בירורו אם לבקש להתנות ולהחריג את עצמו מהנהגה – יכול כמובן לעשות כן, וכל עוד לא עשה כן – חזקתו שלא זה היה רצונו. כשם שבאדם המתחייב בשטר וטוען לאחר מכן שלא הבין את תוכנו אינו נפטר מהתחייבותו – לא רק משום שאינו נאמן אלא גם משום שאף אם האמת כדבריו, בבחירתו לחתום על השטר ללא שיבין את האמור בו קיבל על עצמו את תוכנו אף שאינו ידוע לו וסמך עליו, וכדברי הרשב"א בתשובותיו (מיוחסות עז):

שאפילו כשהמלוה מודה לו שאינו יודע לקרות, אי נמי שיש עדים שחתם עד
שלא קראו, מכל מקום מתחייב הוא עתה בכל מה שכתוב בו כיון שלא חשש
לקרותו וסמך על הסופר, שכל הסומך על נאמנות של אחרים הלא הוא גומר
בדעתו להתחייב [...]

וכפי שנפסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן מה סעיף ג).

והוא הדין והוא הטעם שאם אומרים אנו שסתם אדם פועל את פעולותיו המשפטיות על דעת המנהג המקובל היינו אף אם אין הוא יודע את פרטיו של המנהג.

המנהג במדינת ישראל כיום, ותוקפו ההלכתי, וודאי אם אכן תוקפו מבוסס על היותו מנהג, אינו שונה ממנהגי הקהילות שנהגו לפנינו בישראל בענייני זכויותיהם וחובותיהם של בני זוג (שגם אם הונהגו על ידי גדולי תורה מכל מקום תוקפם הוא מכוח קבלת הציבור) שגם הם – קרוב לוודאי לא היו מוכרים, ודאי לא לפרטי פרטים, לכל זוג צעיר שנישא (ומה גם שבעבר נישאו צעירים ביותר, ודווקא היום רוב הזוגות הנישאים – וודאי בציבור 'הכללי' – מגיעים לנישואים אחרי שהספיקו 'להשתפשף בחיים' ויש להם יותר מודעות והבנה למשמעויות של ענייני ממון בכלל, לצורך לעגנם – אם רוצים להחריגם מהמקובל – בהסכמים וכו', גם אם אינם מכירים את פרטי המנהג שעל פי חוק יחסי ממון), ואף על פי כן התקבלו כמחייבים להלכה ובלי צורך לברר לגבי כל זוג אם היה מודע לפרטי המנהג כשנישא (וכאמור, מן הסתם רוב הזוגות לא היו מודעים).

כך גם בעניינים אחרים שבהם מחייב מנהג המדינה להלכה, כגון דיני פועלים ושותפים וכדו', שתוקפם ההלכתי לא הותנה בבירור ידיעת הצדדים את פרטי המנהג, וכל שכן שלא נטען שהצד המבקש לנהוג כפי המנהג הוא בבחינת 'המוציא מחברו'. ואין זה שייך לשאלת 'ספק בתקנה' הנוגעת למקום שבו ספק מה אכן נכלל במנהג ובתקנה ולא לשאלה אם ידעו את פרטיו (שאינה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעלה ואינה מורידה) או התכוונו לפעול על פיו (שאינה בגדר ספק אלא הרוצה לטעון שלא לכך התכוונו – עליו הראיה) או לשאלה אם אירע המקרה שמכוחו מחייב המנהג כך וכך או לא אירע.

ג. לפיכך חובתנו להבהיר מה קובע חוק יחסי ממון ובפרט שהמערערת משתיתה תביעתה על חוק זה.

נקדים ונאמר: הנחת היסוד של חוק יחסי ממון נקבעה בסעיף 4 לחוק, שזו לשונו:

אין בכריתת הנישואין או בקיומם כשלעצמם כדי לפגוע בקנינים של בני הזוג, להקנות לאחד מהם זכויות בנכסי השני או להטיל עליו אחריות לחובות השני.

אומנם סעיף זה עיקר כוונתו להורות שהנישואין לא נותנים זכויות לאחד מבני הזוג בממונו של רעהו, ומשכך: בני זוג שצברו רכוש לפני הנישואין ונישאו – הנישואין כשלעצמם לא הקנו זכויות, ולכן אם לא צברו רכוש אחרי הנישואין, לא ינהג איזון משאבים כי אין מה לאזן. אך עיקרון זה, שהוא ביסודו גם הקביעה ההלכתית כפי שביארנו לעיל, נכון גם למה שיצר וצבר כל אחד מבני הזוג גם לאחרי הנישואין, שהוא שלו – של הצובר. והשותפות היא שותפות נדחית לעת פירוד וכפי שיתבאר.

חוק יחסי ממון קובע:

5. (א) עם התרת הנישואין או עם פקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג (בחוק זה – פקיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג, למעט [...]

6. (א) לצורך איזון המשאבים לפי סעיף 5 יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג, פרט לנכסים שאין לאזן שווים; משווי הנכסים האמורים של כל בן זוג יש לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו [...]

(ב) היה שווים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שווים של נכסי השני, חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש, אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף.

(ג) באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות.

לשון סעיף 5 לחוק מורה ש"עם התרת הנישואין" "זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים", דוק: עם התרת הנישואין ולא קודם לכן, מחצית שווים ולא מחציתם. וכן מורה סעיף 6: "יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג", "לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו" ואם "שווים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שווים של נכסי השני" – "חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש". השומה היא של שווי הנכסים של כל אחד מיחידה הצדדים, אך אין שותפות בנכסים: אם שווי הנכסים שצבר כל אחד שווה לשווי נכסי האחר ואין איזון משאבים, לא יוכל אחד מבני הזוג לומר "תן לי מחצית מנכס השייך לך ואני אתן מחצית נכס השייך לי", שהרי במקרה שכזה אין זכות לאיזון, וודאי שאין הם שותפים. החיוב שחל באיזון המשאבים הוא להעביר ולתת לשני את מחצית ההפרש, דוק: מחצית ההפרש. והדבר יכול להעשות בשלוש דרכים: "אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף". החיוב של החייב הוא חוב ופירעון החוב יכול להעשות לפי בחירתו: רצה – יעשה איזון בעין, לא רצה – ישלם תמורתו בכסף או בשווה כסף, לפי בחירתו.

כפי שביארנו בעת הדיון, שונה חוק יחסי ממון מהלכת השיתוף שהיא יצירה של בתי המשפט ונהגה לפני חקיקתו:

הלכת השיתוף קבעה שכששני בני זוג מנהלים שותפות בכל אורח חייהם, חזקה שמה שאחד רוכש וקונה הוא לצורך שניהם, אלא אם נסתרה חזקה זו. החובה היא להוכיח שיש כוונת שיתוף,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והשיתוף נקבע על פי הכוונה בעת היווצרותו, ומשכך גם בעת חיי הנישואין לא יוכל אחד מבני הזוג לעשות כרצונו במה שרכש כנגד דעת בן זוגו, שהרי הם שותפים.

לעומת זאת חוק יחסי ממון קובע איזון אוטומטי בין שני בני הזוג בכל הנכסים שצברו הצדדים ושהם בריי-איזון – מה שצברו מעת הנישואין ועד מועד הקרע – באופן שווה. עם זאת האיזון יערך לעת פירוד, אך כל עוד הצדדים נשואים כל אחד זכאי לעשות במה שרכש כרצונו. החובה לאיזון המשאבים היא חובה חלוטה ואף אם בעת הרכישה הרוכש מגלה דעתו שאין הוא מעוניין בשיתוף. החוק קובע "שלי – שלי, ושליך – שליך", וכפי שביארנו שהנישואין לא מקנים לבן הזוג זכויות במה שצבר חברו, אלא הוא קובע שבתום התקופה ייערך חשבון ואחד יעביר לשני כסף או שווה כסף לצורך האיזון. הדגש בחוק הוא על 'איזון משאבים'.

המהות של חוק יחסי ממון היא שלבן הזוג האחד אין בעלות בגוף נכס שצבר משנהו, הוא זכאי רק לתמורה בערך הנכס. זו המהות וזה ההבדל בינו להלכת השיתוף.

(דירה של הצדדים הרשומה על שם שניהם מתחלקת לא באמצעות איזון משאבים אלא כפירוק שותפות כי על שם כל אחד מהצדדים רשומה חצי דירה, וכל אחד מיחידה הצדדים רשאי לדרוש פירוק שיתוף, אף ללא גירושין.)

כמו כן סעיף 7 לחוק קובע:

נכס שבן זוג הוציא או התחייב להוציא מרשותו בכוונה לסכל זכותו של בן זוגו לפי סעיף 5, ונכס שנתן או התחייב לתת במתנה – למעט מתנות ותרומות הניתנות לפי הנהוג בנסיבות הענין – רשאי בית המשפט או בית הדין לראותו, לצורך איזון המשאבים, כאילו הוא עדיין של אותו בן זוג.

משמעות הדברים היא שדווקא כוונה להבריח נכס כדי לסכל איזון המשאבים לא תועיל, אך מכירתו של בן הזוג את הנכס או נתינתו אותו לפי תומו, שלא לצורך הפקעת זכות בן זוגו – מותרת, שהרי כל אחד מבני הזוג בעלים על מה שרכש ורשאי לעשות בו כרצונו עד הגיע עת פירוק השיתוף.

אכן נראה לומר שאף שכל אחד מבני הזוג הוא הבעלים של מה שצבר, ואין למשנהו זכויות בעלות על מה שרכש הוא, שלא כהלכת השיתוף. הדבר מתבטא בעת הנישואין, שכל אחד יכול לפעול כרצונו במה שצבר. הגע דעתך: במקרה שלפנינו בתקופה שבה היו בני הזוג נשואים לא הייתה רשות לאישה להתערב בניהול החברה השייכת לבעל, שהרי אין לה זכויות בעלות כלל, אם קנה מכונית מהכנסותיו – אין היא יכולה למנוע ממנו למוכרה או להחליפה כראות עיניו אם אין לו כוונת הברחה. בן זוג רשאי לשנות את עסקו ואם יש לו חנות מכולת הוא יכול לשנות עיסוקו ואת הדברים הנמכרים בה מפני שכאמור, אין משנהו שותף, ובאין שותפות – אין רשות התערבות.

כידוע בפסק הדין בע"א 1915/91 יעקובי נ' יעקובי פ"ד מט (3) 529. נבחן היחס שבין חוק יחסי ממון איזון משאבים להלכת השיתוף:

הנשיא (כתוארו דאז) שמגר והשופטת דורנר החזיקו בדעה שחזקת השיתוף חלה סימולטנית על זוגות שנישאו לאחר 1.1.74, אולם דעה זו – דעת המיעוט הייתה.

לעומתם, השופטים: טל, שטרסבג-כהן ומצא סברו שאין לאמץ את גישת הסימולטניות, והחזיקו בדעה שהסדר איזון המשאבים, החל על בני זוג שנישאו מ-1974, דוחה את חזקת השיתוף. גם דעת הרוב אינה מקשה אחת, ובכל חוות דעת בפסק הדין הנמקה משפטית משלה. ועל כל פנים לדעת הרוב, כל עוד לא הגיעה עת איזון המשאבים אין לבן הזוג הנשוי זכויות בחלקו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

של השני. משכך, גם לעת איזון לא קבע המחוקק בעלות, שהרי לעת פירוק שותפות, שותפות מניין? ועל כורחך כמו שביארנו, שאין לבן הזוג זכויות בגוף הנכסים שצבר השני אלא זכויות איזון בלבד.

ד. משכך חובת האיזון המוטלת על בן הזוג בעל הנכס תלויה לכאורה בראות עיניו וכפי שקובע סעיף 6(ב) לחוק: **חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש, אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף.** הנותן רשאי להחליט מה ייתן ובאיזה אופן ייתן, ואין למקבל זכות לקבוע באיזה אופן יקבל, כל עוד הנותן נותן את מה שקבע המחוקק. משכך נראה לכאורה שכשבן זוג צבר באופן עודף נדל"ן, מזומנים, נכסים פיננסיים (מניות, קופות גמל) – זכותו של מי שצבר ביתר להחליט מה ייתן, ואין המקבל יכול לדרוש "תן לי בדווקא מזומנים, נדל"ן או נכסים פיננסיים", וזאת כאמור, בתנאי שמה שנותן הנותן אכן שווה את הערך שחייב הוא לתת.

לפיכך בנידון דידן, אין למערערת זכות לדרוש "תן לי מחצית הבעלות בחברה השייכת לך", ובלבד שיתן לה המשיב במזומנים או בשווה כסף אחר, כגון נדל"ן, את חלקה. וברוב המקרים שבהם יש לאדם חברה שיש לו בה זכויות וממנה הוא מתפרנס – אם הוא נוהג בכנות ובתום לב, מוטב למחזיק בחברה להחזיק בה ולמקבל – לקבל מחצית שוויה.

אכן לכאורה יש סתירה לדברינו מהאמור בסעיף 6(ג) הקובע:

באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות, ורשאי הוא לקבוע מועדי הביצוע, הבטחתו ושאר תנאיו, לרבות תוספת ריבית במקרה של ארכה או סילוק בשיעורים.

משמעות הדברים היא שאין הצד הנותן ריבוני ובעל סמכות יחידנית לקבוע באיזה אופן יבוצע האיזון, והרשות השיפוטית היא שתחליט איך יבוצע האיזון.

לכאורה היה מקום לומר שסעיף זה מדבר כשיש מחלוקת אימתי יבוצע האיזון, מיידית או לשיעורין, ולכן נכתב בסעיף זה "ורשאי הוא לקבוע מועדי הביצוע, הבטחתו ושאר תנאיו, לרבות תוספת ריבית במקרה של ארכה או סילוק בשיעורים", כגון בזכויות שטרם נגמלו, אך עדיין הסמכות לקבוע מה ישלם היא זכות של בן הזוג המחזיק בנכסים עודפים.

אך יותר נראה לומר שכוונת הדברים היא למקרים שהצד המקבל טוען שאין הוא מקבל בפועל את מה שמגיע לו, וחלוקה באופן שמציע הנותן תפגע בו בסופו של דבר, אף שלכאורה היא נראית חלוקה הוגנת. הדוגמה המצויה לכך היא בדוגמה כעין שתיארנו לעיל, של אדם המחזיק בחברה שעיקר הונה והכנסותיה תלויים בביצועיו, עבודתו וכשרונו של הבעלים, ומציע לתת מחצית ממניותיו בחברה לבן זוגו. בזה יוכל המקבל לדרוש: "תן לי מחצית משווי חברתך, משום שאיני סומך עליך שתיתן לי מחצית מהזכויות השוטפות בחברה, מפני שאיני מצוי ברזי ההכנסות והתוצאות העסקיות וכבעל החברה תוכל להבריח מזכויותיי מחד גיסא, או להקים חברה אחרת דומה, שבה תנצל את כשרונך, והחברה שהייתה עד עתה בבעלותך לא תפיק הכנסות כלשהן או שתפיק הכנסות מופחתות, וייפגעו זכויותיי. ולכן זכותי לקבל כסף בעין כדי שזכויותיי יובטחו ולא יהיו תלויות בך", דבר שלא יפגע בזכויות הנותן, בעוד איזון משאבים בדרך שרוצה הנותן לעשות ודאי שיפגע או שלפחות עשוי לפגוע במקבל.

במקרה שכזה חובה על הערכאה השיפוטית לומר את דברה באיזה אופן יתקיים האיזון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן איפכא: במקום שהכנסת בן הזוג כשותף בחברה שאין הוא יודע דרכי התנהלותה והיותו שותף בה יכולה לפגוע בחברה – במקרה כזה יכול בעל החברה לטעון "אני רוצה לשמור על כל זכויותי בחברה שהקמתי, ואתן לך את חלקך בכסף או בשווה כסף", וכפי שעולה מסעיף 6(ד)(2).

כמו כן רשאית הרשות השיפוטית להתערב באופן האיזון אף במקום שממונית החלוקה תהיה צודקת, אך עניינית החלוקה באופן שכזה תגרום לפגיעה שאינה מידתית אף שאין בה לכאורה 'חסרון כיס', וזוהי כוונת המחוקק בתיקוניו לחוק זה בסעיף 6(ד) שזו לשונו:

בהחלטתו לפי סעיף קטן (ג) יתחשב בית המשפט או בית הדין בכל הנסיבות הקשורות במצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג ובטובת ילדיהם הקטינים, ובאופן שימנע ככל האפשר –

- (1) גרימת אובדן מקור פרנסה סבירה לאחד מבני הזוג;
- (2) הפסקת קיומו או פגיעה בהמשך תפקודו התקין של תאגיד או של מקום עבודה אחר;
- (3) פגיעה בצבירת הזכויות הסוציאליות של אחד מבני הזוג;
- (4) פגיעה ברווחת ילדי בני הזוג הקטינים.

משמעות הדברים היא שסמכותה של הרשות השיפוטית לקבוע גם באיזה אופן יתקיים האיזון ולכפות העברת נכס או חלק מנכס השייך לאחד הצדדים לצד השני, ועל דרך שאמרו חז"ל "נותן בעין יפה נותן", והכי נמי צורת הנתינה – צריך שתהא 'בעין יפה' ומועילה. סמכות רחבה זו מותירה לרשות השיפוטית שיקול דעת רחב, מהי הדרך התועלתית לכל אחד מהצדדים באופן איזון המשאבים, בין בהיענות לדרישותיו לגבי צורת האיזון כגון מתן בית הצדדים למי שנשאר עם הילדים, ובין, מאידך גיסא, בשלא להיענות לדרישתו לעניין אופן ביצוע האיזון, אם לדעת הרשות השיפוטית חלוקה כמו שהוא דורש אינה מטיבה עימו ואף מזיקה לו, שאז לא תענה הרשות השיפוטית לדרישותיו – אם מפני שלטעמה הוא שוגה בשיקול דעתו ואם, וקל-יחומר, אם מניעים זרים עומדים מאחורי בקשה זו. במקרה שכזה ייערך האיזון באופן אופטימלי – לא נכריח את מי שצבר את הרכוש ומחויב לעשיית האיזון לערוך איזון בניגוד לרצונו ובוודאי שלא בניגוד לטובתו.

ה. בזה יש לדחות טענת המערערת על נימוקי פסק הדין שבהם נאמר:

מהבחינה הפראקטית: אם ינסו למכור מחצית מהמניות, כאשר השותפה השנייה, גב' [פלונית], שאינה בהכרח אשת עסקים פעילה (אני כותב בלשון זהירה ועדינה, ודי לחכימא) נשארת בעלים על מחצית מהמניות – אני מסופק אם ימצא קונה בכלל, ואם כן, אולי במחיר מופחת מאוד. ובכלל, כלל ידוע שמכירה חלקית של מניות או כל נכס – מחירה מופחת ממכירה בחלק שלם.

לכן הצעת עו"ד כריסטוף, אם הייתי מקבלה, רק "תשים רגל" למכירת המניות.

דבר נוסף – אני מניח שגב' [פלונית] תעדיף לקבל נכסי נדל"ן, כמו הבית ב[ר'] וכד', או כספים נזילים, על פני מניות הנ"ל, שעשויות להתברר בעתיד כלא סחירות מבחינתה, סוף סוף אינה אשת עסקים לעסוק ולהיות פעילה בחברות. אם כן, מדוע לא נמתין לאיזון הכולל, ואז נראה איך מאזנים לטובתה?

כלומר: אני סבור שההצעה גם אינה לטובתה של גב' [פלונית], גם אם הייתה אפשרות ריאלית כזו למכור מחצית מהמניות [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנימוקים הללו פשוטים וברורים, אין ספק שאיזון המשאבים שיתבצע באופן שהמערערות תקבל נכס ב[ר'] וכספים מזומנים ונזילים עדיפה עשרת מונים על קבלת מניות בחברה שבנויה על התנהלות מקימה ומפעיליה, כשעתה אחד מהם, המשיב, מנוע מלפעול בה וחייב למוכרה. הדבר מתאים למה שקובע סעיף 6(ד) לחוק הנזכר לעיל. וכפי שכבר כתבתי בהחלטתי שהתירה את הערעור: הוראות סעיף 6(ד)(2) מדברות על פגיעה בהמשך תפקודו התקין של תאגיד או מקום עבודה, והמערערות מבקשת כביכול לומר כי מכירת מניות המשיב לאחרים תהווה פגיעה כזו, אך לא זו בלבד שכלל לא ודאי שכך יהיה – ושמא להפך – חלוקת המניות בין הצדדים המסוכסכים היא שתגרום לתוצאה האמורה, אלא שגם לו כך היה: בעל הזכויות הוא שיכול לכאורה לטעון כי כדי להגן על התאגיד או מקום העבודה שהוא בעליו או עובד בו יש לחלוק את הזכויות בדרך זו או אחרת; הצד האחר, המבקש לקבל חלק בעין בזכויות שאינן שלו, כדי למנוע פגיעה בתאגיד שלעת עתה אין הוא חלק מבעליו או עובדיו – עליו הראייה כי גם לו זכות כזו.

וכל זאת אף אם נתעלם מטענות המשיב כי קבלת דרישותיה של המערערות תעמוד בניגוד להוראת סעיף 6(ד)(1), שכן תגרום לו לאובדן מקור פרנסתו הנוכחי, כשכיר בחברה אחרת שלה התחייב כתנאי להעסקתו בה כי ימכור את מניותיו בחברה המדוברת, המתחרה בה.

אכן אין ספק שעניינים אלו עמדו בבסיס אומד חוות הדעת של בית הדין. דברים אלו חייבים להוות את התשתית לקביעת אופן חלוקת הרכוש באופן המטיב עם שני הצדדים, וכפי שקובעים סעיפים 6(ג) ו-6(ד) לחוק: בית הדין חייב להכריע באופן אובייקטיבי מה טוב בעבור המערערות, ורשאי לקבוע על פי מיטב שיפוטו מהי דרך האיזון הראויה בכל מקרה ומקרה, כמובן תוך בחינה שלא תקופח.

כמו כן לא מצאנו ראייה כלשהי לשיתוף ספציפי של המערערות בחברה השייכת לבעל ועל אחת כמה וכמה שאין לה בעלות כלשהי בנכסי חברה זו.

ו. נחזור ונאמר:

חובתה של הרשות השיפוטית לקבוע את צורת האיזון במקום של חשש לפגיעה בהמשך תפקודו של מקום עבודה, כגון במקום שמי שיקבל מחצית מזכויות הניהול יכול לגרום לדיס-הרמוניה ולנזקים לניהול החברה; או כשבני זוג עבדו יחד בעסק או חברה שהקימו, והשותפות בפן העיסקי עלולה להזיק לאחד הצדדים או לשניהם, שאז ייקבע פירוק השיתוף באופן המועיל – אז עדיפה חלוקה על ידי מתן תמורה כספית ולא חלוקה בעין, בין שהדרישה היא מצד הנותן, בין שהיא מצד המקבל או אף מצד שניהם; או במקרה של פגיעה ברווחת ילדי בני הזוג, כגון במקרים שבהם מתגורר ההורה המשמורן בדירה שצבר בן זוגו, והלה רוצה לערוך איזון המשאבים בתשלום מזומנים ולגרום למשמורן לעזוב את המקום שבו הוא מתגורר עם הקטינים – במקרה זה חובת הרשות השיפוטית לקבוע את איזון המשאבים צודק עניינית ומוסרית ולא רק כספית. דוגמה לדבר זה נמצאת בבג"ץ 5416/09 פלונית נ' פלוני, סג(3) 484 (2010) שם נכתב:

כ. בטרם סיום אדרש לעניין נוסף.

יישום נכון של הוראות חוק יחסי ממון היה מחייב את בית הדין לזהות את מכלול הרכוש שהוא בר איזון ("נכסים פנימיים") ולקבוע הוראות בדבר אופן חלוקתו. כאמור, בית הדין לא נקט בדרך זו, ולמעשה הרכוש היחיד בו אנו קובעים, כאמור, כי נוצר שיתוף ספציפי היא דירת המגורים בערד. בנסיבות אלה, אין אפשרות לגמישות בביצוע איזון המשאבים. אילו זיהה בית הדין מסה משמעותית של נכסים בני איזון המאפשרים קיזוז בין נכסים שונים,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הייתי נוטה ליישומה של הוראת חוק נוספת שלא נזכרה בפסק דינו של בית הדין:

(ג) באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות [...]

(ד) בהחלטתו לפי סעיף קטן (ג) יתחשב בית המשפט או בית הדין בכל הנסיבות הקשורות במצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג ובטובת ילדיהם הקטינים, ובאופן שימנע ככל האפשר...

(4) פגיעה ברווחת ילדי בני הזוג הקטינים.

(סעיף 6 לחוק יחסי ממון; ההדגשה הוספה – א"ר).

הוראה אחרונה זו, שנוספה לחוק בתיקון מספר 4 (חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון מס' 4), תשס"ט – 2008), ועמה הוראה נוספת שנוספה באותו תיקון (סעיף 6א), מדגישות את המקום שראה המחוקק ליתן לטובת הילדים במסגרת איזון המשאבים בכלל, ובטיפול בדירת המגורים בפרט.

בנסיבות אלה הייתי עושה כל מאמץ שדירת המגורים לא תימכר, כך שהעותרת וילדיהם המשותפים של בני הזוג ימשיכו לגור בדירה אליה הורגלו. מן השיח שנוהל באולם עולה, כי גם המשיב מסכים לעיקרון זה, וטוב יעשו הצדדים אם יגיעו ביניהם להסכמה ברוח זו שתבטיח את טובת ילדיהם, ולא בשמים היא.

הנחת בית המשפט הייתה שהסמכות להחליט באיזו דרך יבוצע האיזון מתירה קיזוז בין נכסים שונים לפי שיקול דעת בית המשפט – ולא משאירה את הדבר לשיקול דעתו של בן הזוג הצריך לשלם לרעהו את מחצית הפער בין שווי נכסיהם – וזאת כדי לאפשר לילדי בני הזוג להמשיך לגור עם ההורה המשמורן בדירה שאליה הורגלו, וכמו שכתבנו.

מדובר לכאורה ביישום של הוראת סעיף 6(ד) (4) המורה על שיקולים שבהם יתחשב בית המשפט בהחלטתו לפי סעיף 6(ג). הדעת נותנת כי אם שיקול זה מאפשר שלא לתת לבן הזוג הנדרש לשלם להחליט כיצד ישלם, הוא הדין לשיקולים שנמנו בסעיפים הקטנים האחרים של סעיף 6(ד) אם כי באופן מעשי נדמה ששאר הסעיפים הקטנים בדרך כלל אכן יתנו ייתרון לבן זוג זה המוחזק במה שצבר (אך לא תמיד).

ואף ששם מדובר לכאורה באמירת אגב בלבד, וייתכן גם שבאותו מקרה ראה בית המשפט את הנכסים כמשותפים ממש (ולא רק כמקימי זכות לאיזון), אך עדיין נראה שתפס שזוהי פרשנות החוק כמאפשר את האמור גם כשמדובר באיזון גרידא. ולכן שיקול הדעת האובייקטיבי של בית הדין הוא שיתווה את אופן פירוק השיתוף.

נוסיף ונאמר:

בבע"מ 1681/04 ישנה הוראה מנחה של השופט א' רובינשטיין, המעלה את הבעיות בפירוק שיתוף על ידי חלוקה בעין וזו לשון פסק הדין:

ז. בפסקי דין לא מעטים נדרשו בתי המשפט לבעייתיות שבהעברת בעלות במניות חברה משפחתית לידי בן הזוג. זו ברורה ומדברת בעדה:

עסק משפחתי אינו יכול להתנהל ככלל בשעה של מריבה אישית גדולה בין בעליו, ושעה שכל אחד מהם מושך את העגלה לכיוונו בדרך ניהולו ובגישתו העסקית. חברה משפחתית שהגיעה למצב של פירוק שיתוף בשל סכסוכי משפחה עדיף לה, בסברה הישרה, שתגיע לביצועו של החיתוך שעה אחת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קודם. ואכן, הפסיקה הצביעה – מחד גיסא – על הנזקים העלולים להיגרם לחברה המשפחתית כתוצאה מהעברת בעלות במניות, ונקבע כי זיכויו של בן הזוג גם באספקטים הניהוליים של המניה "עלול להביא לשיבוש חמור והרסני של החברה", וכי "זכות לשיתוף בנכסים אינה מקנה זכות לחדור לחברה פרטית, שמתנהלת תוך הרמוניה ושיתוף פעולה בין חבריה ובין מנהליה" (ה"פ ת"א 39/89 ברנוביץ נ' ברנוביץ (להלן – פרשת ברנוביץ [10]), בפיסקה 6).

במקום אחר התייחס בית המשפט לחשש שרישום המניות על שם בת הזוג "...עלול להביא למריבות אין סופיות בהפעלת החברה, ולשיתוק פעולות החברה" (תמ"ש ת"א 20644/96 סטריק נ' סטריק (להלן – פרשת סטריק [13]), בפיסקה 19). לעתים תקנות החברה אינן מאפשרות כלל את העברת המניות לבן הזוג (תמ"ש ת"א 15360/96 סטולר נ' סטולר [14]), ועצם ההעברה יכולה לעלות כדי כפייתו של שותף לא רצוי על שאר בעלי המניות. כל אלה דברים נכוחים הם. מאידך גיסא, נזקקו בתי המשפט לנזק העלול להיגרם לאישה מרישום המניות על שמה: "בחברה משפחתית... אין זה רצוי לרשום מחצית מניות על שם האשה, שאינה רצויה בה. הדבר גם עלול להביא לכך ששווי זכויות האשה בחברה ירד ערכם כתוצאה מדפוסית התנהגות שינקוט הבעל" (פרשת סטריק [13], שם).

בפרשה אחרת קבע בית המשפט המחוזי כי "הנתבעת [כך במקור – א' ר'] איננה יותר בת משפחה של הנתבע. אין זה רצוי שהיא תקבל מניות בחברות שאיננה רצויה בהן. הדבר עלול לשמש גם פיתוי, להקטין את זכויותיה בחברות בעתיד, בדרכים שונות" (מ"א ב"ש 766/92 שטיינמץ נ' שטיינמץ [11], בפיסקה 27), קביעה שזכתה לאישורו של בית-משפט זה (ע"א 803/00 שטיינמץ נ' שטיינמץ (להלן – פרשת שטיינמץ [3])).

ולבסוף, שיקול נוסף: "הסדר ממוני הקושר את בני הזוג זה לזה אחרי פרידתם אינו רצוי..." (פרשת סטריק [13], שם), והפירוד הריהו בחינת "כריתות – דבר הכורת בינו לבינה" (גיטין, פג, א [א]). אף אלה כולם קושט דברים נכונים. עם זאת מובן כי על הדברים להיבחן לפי נסיבות החברה, ולא הרי חברה משפחתית שבה בן-זוג אחד בלבד, והאחר הוא "שותף" פורמאלי או נומינלי, ולעתים אף "לא פורמאלי" כלל כבענייננו, כהרי חברה שבה שני בני הזוג פעילים, ובמקרה כזה הדברים מורכבים יותר.

ח. המקרה שלפנינו מדגים שיקול מהותי נוסף: פער הזמנים שבין מועד הפירוד בין בני הזוג ליום ביצוע פסק הדין. בפסק הדין המקורי נקבע מועד הפירוד לשנת 1995. אין כל ספק כי ממועד זה ואילך היו המניות בשליטתו הבלעדית של המשיב "כחומר ביד היוצר, ברצותו מאריך וברצותו מקצר", כדברי הפייטן. למבקשת לא הייתה אפשרות לאורך השנים להשתתף בניהול החברה, ליטול חלק בקבלת החלטות ולוודא כי זכויותיה אינן מקופחות. ...

ט. ואכן, בגין שיקולים מעין אלה פסקו בתי המשפט, במקרים מספר, כי את הילכת השיתוף יש ליישם על ידי תשלום שוויין של מניות החברה נכון למועד הפירוד (כך בפרשת ברנוביץ [10] ובפרשת סטריק [13] הנזכרת אף היא). הסדר עקרוני דומה נקבע באשר למניות שתקנון החברה אינו מאפשר את העברתן: "כאשר מדובר על זכות בלתי עבירה (מניות באגודה שיתופית) חזקת השיתוף אינה מקנה זכות קניינית אלא זכות למחצית שווי המניות" (תמ"ש י-ם 771/01 נ. ב. נ' ש. ב. [15], בפיסקה 8).

גם כאשר להסדר איזון משאבים נדחתה, בשתי ערכאות, בקשת הבעל להעביר לאשתו מניות חברה משפחתית בעין, והוא חויב לשלם לה את שוויין (פרשת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שטיינמץ [3]). אכן, בכל הנוגע להסדר איזון משאבים הותר המחוקק שיקול דעת נרחב לבית המשפט (סעיפים 6–8 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג – 1973), אך למעשה – וכמסתבר – קיים מרחב שיקול דעת גם באשר לחזקת השיתוף [...]

טז. במקרה דנן לא הייתה למבקשת כאמור יד בניהול החברה, וכל מה שעבר על החברה מאז יום הפירוד ועד הנה אינו מצוי בשליטתה. אין מקום להפוך אותה לשותפה רטרואקטיבית בניהולו של גוף, ברווחיו או בהפסדיו משלא הייתה לה שותפות אמיתית בשליטה בו. אין מקום אפוא לשתפה בפירותיו לא ב"ענבים" ולא ב"באזשים", כלשון השופט טירקל בע"א 5640/94 הנ"ל [9], בעמ' 257.

ז. אין בדעתנו לצטט כאן מפסקי הדין הרבים שנכתבו בסוגיה זו. פסק הדין הנזכר דיבר במקרים שבהם נהגה הלכת השיתוף, הקובעת את שותפותו של בן הזוג בנכסים שצבר בן זוגו, ולמרות זאת קובעת הפסיקה שבעל המניות בחברה יערוך את האיזון בתשלום כספי של מחצית ערך המניות. קל-וחומר בבני זוג שההסדר הממוני ביניהם הוא איזון משאבים.

אכן יש מקרים שהרשות השיפוטית תורה על העברת מניות ועריכת איזון בפועל, אך דברים אלו ינהגו במקרים מועטים שבהם אין שווי כספי אמיתי למניות, במקרים שהצד שאינו בעל מניות גרם נזק לחברה, שדין הוא שיישא בתוצאות מעשיו, או במקרים שהרשות השיפוטית השתכנעה שאין באפשרות בעל המניות לערוך איזון באמצעות תשלום שווי החברה. מקרים אלו הם המקרים יוצאי הדופן. אך כאמור הדבר נתון לשיקול דעת בית הדין.

ועיין עוד בעמ"ש (מחוזי באר שבע) 21352-12-18 א.ט נ' י.ו.ט (נבו 27.8.2019) שבו קבע בית המשפט:

48. כיצד יבוצע האיזון במכלול המשאבים שפורטו?

ככלל, בהתאם לדין, לצורך איזון משאבים, יש לשום את נכסיו של כל אחד מבני הזוג ואם היה שווים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שווים של נכסי בן הזוג השני, חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש, אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף (סעיף 6(א) ו-6(ב) לחוק יחסי ממון). לצד זאת, נקבע בחוק כי "באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע המאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט לפי הנסיבות..." (סעיף 6(ג) לחוק).

בהחלטתו, נדרש בית המשפט להתחשב בכל הנסיבות הקשורות במצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג ובטובת ילדיהם הקטינים, ובאופן שימנע ככל האפשר גרימת אובדן מקור פרנסה סבירה לאחד מבני הזוג, פגיעה בצבירת הזכויות הסוציאליות, ופגיעה ברווחת ילדי בני הזוג הקטינים (סעיף 6(ד) לחוק יחסי ממון).

49. בנסיבות הייחודיות של המקרה דנן, אני סבורה כי איזון המשאבים צריך להתבצע באופן שבו בית המגורים יותר ברשות המשיבה, יחד עם העסק, ומנגד קצבת הפנסיה תיוותר בידי המערער, כמו גם המגרש ברומניה. יתר הנכסים שנצברו בתקופת הנישואין צריכים להתחלק בין הצדדים, שווה בשווה.

50. בית המגורים של הצדדים משמש למגורי המשיבה וששת ילדיהם של הצדדים, ארבעה מתוכם עודם קטינים. נטל גידול הקטינים נופל כולו על המשיבה [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבית משמש כאמור את הקטינים, שחוו בחייהם מעברים וטלטלות. מאז עזיבת גוש קטיף שנכפתה על המשפחה בשנת 2005, התגוררו הקטינים בבתי ארעיים, עד שזכו לבסוף לבית קבע בשנת 2013.

נוכח האמור, יש ליתן משקל של ממש לבקשתה של המבקשת שלא לבצע חלוקה בעין של בית המגורים, בדרך של פירוק שיתוף ומכירה ולהותיר את הבית לה ולקטינים.

יש לזכור כי למרבה הצער לא מתקיימים הסדרי שהות משמעותיים בין הקטינים למערער, כך שבית המגורים הוא מקום המגורים היחיד שלהם.

אוסף כי מעבר לפגיעה הצפויה ברווחת הקטינים אם יאבדו את ביתם פעם נוספת (ר' סעיף 6(ד) לחוק יחסי ממוץ), יש להביא בחשבון גם את העובדה שהמשיבה מנהלת את עסקה מתוך בית המגורים, ומכאן שפירוק השיתוף בבית יגרום לה לאובדן מקור פרנסה (סעיף 6(ד) לחוק יחסי ממוץ). על מנת שלא לפגוע במקור פרנסת המשיבה, מצאתי להותיר גם את העסק [...] בידי המשיבה.

51. מנגד, ועל מנת להגיע לתוצאה מאוזנת של חלוקת הנכסים, אני סבורה כי יש להותיר בידי המערער את מלוא קצבת הפנסיה מ[...] ואת המגרש ברומניה (ככל שישנו). כאמור, המערער מקבל קצבת פנסיה בסך של כ-8,750 ש"ח מפברואר 2016 ואילך [...]

ניתן לקבוע, על דרך האומדנה, כי השווי של זכויות הפנסיה שבידי המערער קרוב לשווי "הנקי" של בית המגורים. אוסיף כי הותרת הקצבה כולה בידי המערער פותרת קשיי יישום וגבייה שמתעוררים לאור הוראות חוק לחלוקת חסכון פנסיוני בין בני זוג [...]

54. מכאן ליתר הנכסים שצברו בני הזוג בתקופת הנישואין. נכסים אלה צריכים לטעמי להתחלק שווה בשווה בין הצדדים, כך שכל צד יקבל את מחציתם או מחצית שווים. מדובר בנכסים שאין למי מהצדדים זיקה אישית מיוחדת אליהם, ואין להותירם בשלמותם בידי מי מהצדדים [...]

מתוך הדברים עולה שבית המשפט הניח כי סך נכסי האיש עולה על סך נכסי האישה, אך למרות זאת לא הורה שהאיש יבחר כיצד לשלם לאישה את הפער ביחס למכלול כולו, ואף לא קבע שנכסים משותפים ממש (הבית) יחולקו בדרך של התמחרות, שכל יתר הנכסים ייוותרו – כל אחד ברשות בעליו ושהאיש יבחר כיצד לשלם את הפער, אלא כפה את הותרת הבית (המשותף) בידי האישה (ללא התמחרות) כמו גם את הותרת העסק (שאכן רשום על שמה) כשבתמורה לזכות האיש בבית (ולא רק בנוגע לעסק שבו אכן אין לו זכויות אלא שהוא משפיע על הפערים בין זכויות הצדדים) נותרו בידי זכויות הרשומות על שמו (ולא ניתנה לו האפשרות לתת אותן לאישה בתמורה לחלק שלה בבית) וכך גם בנוגע לפערים שבין הצדדים בזכויות אחרות.

יש להוסיף שלשאלת "מועדי האיזון" זיקה הדוקה וכמעט זהות לשאלת "אופן ביצוע האיזון" בהקשר של אופציות (והעיקרון נוגע לעיתים גם למניות) כשהצד המחזיק בהן מעוניין בשומת ערכן כעת וחיובו לשלם למשנהו את מחציתו (או לקזז אותו ממה שמשנהו צריך להעביר לו מכוח האיזון), ודווקא הצד השני טוען לחלוקה בעין או לדחיית האיזון למועד ההבשלה של האופציות שבו יהיה ערכן רב יותר (מה שאומר אומנם חלוקה שפורמלית אינה בעין אבל מעשית, מבחינת התוצר הכלכלי – זהה לחלוקה בעין ולכן יש כאן כמעט זהות בין שאלת המועד לשאלת דרך החלוקה, אותה גברת בשינוי אדרת).

יש להוסיף שסעיף 6 (ג) הנ"ל משליך גם על צורת החלוקה של הרכוש והזכויות, מידית או בעת הגמולן עיין בתמ"ש (משפחה חיפה) 33934-04-17 פלונית נ' פלוני (נבו 31.3.2020) שבו ישנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התייחסות לשאלת ההיוון והגדרת חריגים לעיקרון שלפיו לבעל הזכויות הזכות לבחור אם להוון אותן או לא, מכוחו של סעיף זה:

איזון המשאבים:

77. ביום 29.11.18 הוגשה לבית המשפט חו"ד המומחה רואה החשבון מר [...] הנושאת תאריך 14.10.18. סוגיית מסלול האיזון – מסלול מהוון או מסלול תשלום במועד גמילת הזכויות:

78. סעיף 6(ג) לחוק יחסי ממון קובע כדלקמן:

באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות, ורשאי הא לקבוע מועדי הביצוע, הבטחתו ושאר תנאיו, לרבות תוספת ריבית במקרה של ארכה או סילוק בשיעורים.

79. סעיף 6(ד) לחוק יחסי ממון מוסיף כי:

בהחלטתו לפי סעיף קטן (ג) יתחשב בית המשפט או בית הדין בכל הנסיבות הקשורות במצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג ובטובת ילדיהם הקטינים, ובאופן שימנע ככל האפשר –

(1) גרימת אובדן מקור פרנסה סבירה לאחד מבני הזוג;

(2) הפסקת קיומו או פגיעה בהמשך תפקודו התקין של תאגיד או של מקום עבודה אחר;

(3) פגיעה בצבירת הזכויות הסוציאליות של אחד מבני הזוג;

(4) פגיעה ברווחת ילדי בני הזוג הקטינים.

80. על פי הנוהג הקיים בפסיקת בתי המשפט לענייני משפחה איזון המשאבים נעשה בדרך כלל במסלול השני (איזון במועד הגמילה), בעוד שאיזון הזכויות במסלול הראשון (איזון על פי היוון) נעשה לרוב כאשר ישנה הסכמה בין הצדדים (ראו: תמ"ש (ב"ש) 3288-03-14 פלוגית נ' פלוני [פורסם בנבו] (7.7.15)).

81. נפסק כי בחירת המסלול הנכון והראוי לאיזון המשאבים יעשה בכל מקרה בהתאם לנסיבותיו של אותו מקרה ספציפי, וללא קביעה דיכוטומית מהו המסלול שהינו בבחינת הכלל ומהו המסלול שהינו בבחינת החריג (ראו: תמ"ש (ב"ש) 3288-03-14 פלוגית נ' פלוני [פורסם בנבו] (7.7.15)).

הנסיבות אשר יש בהן כדי ליתן עדיפות לביצוע האיזון על פי מסלול ההיוון על פני מסלול התשלום על פי מועדי גמילת הזכויות הנן כדלקמן:

א. כאשר הפער בין זכויות הצדדים אינו גדול, וחיוב הצד בעל הזכויות העודפות בתשלום חד-פעמי, לא יטיל עליו נטל כלכלי כבד.

ב. כאשר תשלום חד-פעמי לפי המסלול הראשון לא יגרום למי מהצדדים הפסד כספי שאינו קיים ככל שהיה נבחר איזון במסלול השני.

ג. כאשר תשלום לפי המסלול הראשון הינו הדרך המעשית היחידה של בן הזוג ליהנות מהזכויות המאוזנות במועד גמילתן.

ד. כאשר בין הזוג מבקש לבחור במסלול האיזון השני ללא סיבה כלכלית אמיתית וכאמצעי לחץ בלבד לקראת הסכם כולל, אשר במהלכו יכפה על בן הזוג ויתורים כלכליים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. כאשר אותו בן זוג (או בת זוג) הבוחר במסלול האיזון השני ומתקשה להשלים עם הפרידה, רואה בכך דרך להמשיך ולהיות נוכח בחייו של בן זוגו המבקש להיפרד.

הבאנו מעט מהפסיקה הרווחת בנושא זה. לדעתנו אין ספק שרכוש שצבר כל צד במשך חיי הנישואין שייך לו, ואופן עריבת האיזון כשכל הדברים נעשים ביושר ובתום-לב, תלוי בצד הנותן. עם זאת, לפעמים באין הסכמה יפעיל בית הדין שיקולי צדק ומניעת 'מידת סדום', כדי לאפשר לכל אחד מהצדדים להמשיך את חייו בצורה סבירה, תוך פגיעה מינימלית בשגרת חייו.

לאור כל האמור, צדק בית הדין האזורי בקביעותיו ולפיהן גם שורת הדין והצדק מורה שמוטב שהמערערת תקבל את נכסי הנדל"ן ותשלום כספי בתמורה לזכויותיה הרעיוניות בחברה השייכת למשיב, ולא כטענת בא כוח המערערת שאל לו לבית הדין להתערב בשיקוליה הפיננסיים ובכדאיות שתהיה לה בחלוקה כזו או אחרת. אין ספק שלשון החוק ורוחו מתירים לבית הדין ואף מטילים עליו לערוך את איזון המשאבים באופן שכל צד יוכל למקסם זכויותיו בצורה המיטיבה. כן כתב ונהג בית הדין וכן ראוי.

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

מאחר שהמערערת משתיתה תביעתה על חוק זה, דהיינו חוק יחסי ממון, אני מצטרף למסקנת חבריי.

הרב מיכאל עמוס

מסקנות והוראות

לאור האמור בית הדין קובע:

- א. אנו דוחים את הערעור.
 - ב. בית הדין ימשיך הליך פירוק השיתוף לפי המתווה שקבע.
 - ג. בית הדין יאפשר למומחים מטעם האשה לעקוב אחרי המסמכים, באופן שלא יפגעו זכויותיה של האשה, וכמובן תוך אי פגיעה בזכויות בעלי המניות בחברה.
 - ד. המערערת תשלם למשיב 25,000 ש"ח בהוצאות משפט.
 - ה. המזכירות תסגור את התיק.
 - ו. פסק הדין מותר בפרסום בהשמטת שמות הצדדים.
- ניתן ביום ח' באדר א' התשפ"ב (9.2.2022).

הרב מיכאל עמוס

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה